

Negrea Vídia

Közösségi Szolgáltatások Alapítványa

Magyarország

A resztoratív párbeszéd az iskolában

Beavatkozás vagy kialakítás?

Az élethosszig tartó tanulás kívánalma és a tudásalapú társadalom megteremtésében való részvétel különféle szakmai rendezvénynek ad lehetőséget egy iskolai rendszerben. Szakmai napok, műhelyek, tréningek, tanfolyamok és egyéb továbbképzési formák, már- már természetes velejárói a modern életünknek és nem csak a munkaidőnk, hanem a szabadidőnk egy részét is lefoglalják.

Azon túl, hogy megismertetnek a szakmánk legújabb fejleményeivel, a kötelező vagy választott képzések jótékony hatása könnyen felismerhető: erősítik a szakmai kompetenciát, fejlesztik a szakmabeliekkel való kommunikációt, lehetőséget adnak a saját erőforrások felismerésére. Fontossága azonban akkor válik egyértelművé, ha a társadalmi változásokkal szeretnénk lépést tartani, vagy az ebből adódó kihívásokra szeretnénk hatékonyan reagálni.

Gyakran feltöltődve új ötletekkel, élményekkel, s a pozitív kisugárzású előadók által felélénkített energiával és tette-készséggel, elragad a változtatás iránti vágy – saját eszközeink gazdagítása vagy a szakmai szervezetünk működése terén. A kollégákkal való találkozás, az informális együttlét, a közös élmények valamint az érdeklődések új kapcsolatokat eredményeznek, amelyek támogatják és erősítetik innovatív szándékainkat. Mások azonban frusztrálttá válnak, az elvárásaik más tartományban fogalmazódnak meg vagy nem elégíthetők ki a továbbképzés keretében. A sokrétű információ, az idő strukturálása vagy többek között éppen egy vélt cselekvési logika vagy stabilnak képzelt szerkezet megkérdőjelezése vagy új szempontú megvilágítása nyomasztóvá válhat, elbizonytalaníthat. Ha egy átfogó képnek a felvázolását és megértését teszi lehetővé a képzés, szintetizálva az ismereteket, mindig vannak olyan „analitikusabb” beállítottságúak, akik egy-egy téma mélyebbi elemzését tartanák fontosabbnak. Számukra rövid az időt arra, hogy például a gyakorlat szempontjából fontos kérdéseket megfogalmazzák, és ezekre konkrét válaszokat kapjanak.

Összességében azonban elmondható, hogy minden esetben (konferencia, tréning, továbbképzés, szupervízió, stb.) megfogalmazódik egy erős igény az együttlétre, a további eszmecserére, találkozásra, megbeszélésre, amelyben élmények és információk cserélődnek és elmélyíthető egy-egy tapasztalat, ötlet, kapcsolat, amely során tisztábban látható az egyéni lehetőség és a kollektív fejlődési irány.

Mindez igaznak bizonyul az országunkban megjelenő resztoratív gyakorlatokat célzó képzések esetén is. Közel öt éve tapasztalom a lelkesedést vagy a rajongást a resztoratív technika megtanulása iránt, de azt a frusztrációt is, amit az egyszerűsége, a sokszínűsége és a változatosága okoz. Ez évek alatt, egyre jobban láttam igazolódni Richard Bach gondolatát: *„Tanulás az, ha rájövünk arra, amit már tudunk. Cselekvés az, ha megmutatjuk, hogy tudjuk. Tanítás az, ha másokat emlékeztetünk arra, hogy ők is éppolyan jól tudják. Mindannyian tanulunk, cselekszünk és tanítunk.”*

Gyermekvédelmi szakmai tapasztalatom során bebizonyosodott, hogy a legkülönbözőbb kulturális és gazdasági helyzetű személyek rendelkeznek olyan képességekkel, amelyek ha felszínre kerülnek, képessé teszik az egyént arra, hogy aktívan részt vegyen a saját életútja és környezete átalakításában, minőségi változtatásában. A változással járó folyamatban szükség van azonban azoknak az alapelveknek a meglétére, amelyeket a resztoratív gyakorlatok mögötti szemléletben tapasztalhatunk

A resztoratív gyakorlatok egyre fejlődő területe egy egyszerű vezérfonalat kínál az elmélet, kutatás és gyakorlat összekapcsolására olyan, látszólag különálló területeken, mint az oktatás, nevelés és tanácsadás, igazságszolgáltatás, szociális munka, és szervezeti vezetés.

A resztoratív gyakorlatok eszmei gyökerei a „resztoratív igazságszolgáltatásból” erednek. Ez utóbbi az igazságszolgáltatás újfajta szemlélete, mely a tettesek megbüntetése helyett **az embereket és kapcsolataikat ért sérelmek helyreállítására** helyezi a hangsúlyt (bár nem akadályozza meg az elkövetők bebörtönzését, és az egyéb szankciókat). Kezdetei az 1970-es évek áldozatok és elkövetők közötti mediációra nyúlnak vissza. Az 1990-es években a resztoratív igazságszolgáltatás kibővült a közösség egészéről való gondoskodással, azáltal, hogy a „konferenciáknak” és „köröknek” elnevezett, együttműködésre alapuló eljárások folyamatába bevonta az áldozatok és elkövetők családjait és barátait is. Niels Cristie szerint ez az eljárás teszi lehetővé, hogy a bíróságok által eltulajdonított konfliktus visszakerüljön azokhoz, akikhez ez tartozik: az okozók és elszenvedők köréhez, akik legjobban tudják, hogy mi kell a megfelelő megoldáshoz.

Mit értünk Resztoratív Gyakorlatok alatt?

A kérdés megválaszolásához Ted Wachtel és Paul McCold: **A resztoratív igazságszolgáltatástól a resztoratív gyakorlatig: A paradigma kiterjesztése** című előadásának fordítását választottam (Az előadást az International Institute for Restorative Practices ötödik nemzetközi konferenciáján hangzott el, [From Restorative Justice to Restorative Practices: Expanding the Paradigm](#), címmel, 2004 augusztus, Vancouver, British Columbia, Kanada. A resztoratív igazságszolgáltatás elméletének egy jól használható áttekintése megtalálható a <http://www.realjustice.org/library/paradigm.html> weboldalon.)

Az utóbbi tíz évben az IIRP (International Institute for Restorative Practices), ami a Real Justice programból nőtt ki, a gyakorlat és elmélet átfogó vázát fejlesztette ki, és ezzel a resztoratív módszert kiterjesztette a büntetőjogon kívülre is (McCold–Wachel, 2003). Az akadémikusok és gyakorló szakemberek hajlamosak arra, hogy munkájukban csak a saját tudományáguknak és foglalkozásuknak megfelelő nézeteket hasznosítsák. Ezzel szemben a most születő resztoratív módszer olyan közös utat kínál, amely összeköti az elméletet és a kutatásokat a látszólag teljesen különálló tanulással és gyakorlattal.

A resztoratív módszer alapját, melyet itt bemutatunk, az IIRP a világ különböző tájain dolgozó munkatársai és barátai közösen határozták meg. /alapjának lefektetése, az IIRP a világ különböző tájain dolgozó munkatársai és barátai közös erőfeszítésének köszönhető. 1994 óta, mióta megalakítottuk az IIRP Real Justice programját, megpróbáltunk olyan használható elméletet és meghatározást keresni, vagy kitalálni, amely nemcsak a resztoratív igazságság szolgáltatásban alkalmazható, hanem minden olyan rokon területen, amely hasznát láthatja ennek az új gondolkodási módnak.

A resztoratív módszer egységes alapfeltevése lefegyverzően egyszerű: az emberek boldogabbak, termékenyebbek és szívesebben változnak jó irányba, ha a felettük lévő személy *velük* cselekszik inkább, mint *ellenük* vagy *értük*. Ez a hipotézis azt az álláspontot támogatja, mely szerint a büntető és hatalmaskodó *neki* mód, és a megengedő és atyáskodó *érte* mód nem annyira hatásos, mint a resztoratív (helyreállító), közreműködő, megnyerő *vele* mód. Ha ez a resztoratív alapfeltevés érvényes, akkor nagyon fontos kihatással lehet számos tudományterületre.

Például a mai büntető igazságszolgáltatásban és az oktatásban használt fegyelmező módszerek a büntetést használják a viselkedés megváltoztatására. Mivel a büntetettek és a magántanulók száma egyáltalán nem csökken, a módszer létjogosultsága megkérdőjelezhető. Ehhez hasonlóan a szociális területen dolgozók is a gyerekekért vagy a gyerekeknek tesznek valamit és a családok elhanyagoló és durva bánásmódja, egyáltalán nem változik.

magas

-kontroll (határ-	NEKI büntető hatalmaskodó	VELE resztoratív irányadó
	NEM hanyag felelőtlen	ÉRTE megengedő atyáskodó

alacsony— **támogatás**(bátorító, gondozó)→ magas

1. ábra A szociális fegyelmezési táblázat

Különböző területeken számos egyén és szervezet fejleszt ki új modelleket és módszereket, vagy végez empirikus kutatást anélkül, hogy tudomásuk lenne róla, hogy ugyanazt az alapfeltevést vallják. A szociális munkában a családok csoportos konferenciája és a családok döntéshozó csoportmegbeszélései lehetőséget adnak a bevont családtagoknak, hogy hivatalos személy jelenléte nélkül találkozzanak, és dolgozzanak ki terveket arra vonatkozóan, hogy hogyan védjék meg gyerekeiket a további erőszaktól és elhanyagoltságtól (American Humane Association, 2003). A büntető igazságszolgáltatásban a resztoratív körök és konferenciák lehetővé teszik az áldozatok, az elkövetők, családtagjaik és barátaik számára, hogy összeüljenek és megnézzék, hogy kit hogyan érintett az ügy, és ha lehetséges, eldöntsék, hogyan hozhatnák helyre a dolgokat úgy, hogy az mindenkinek elfogadható legyen (McCold, 2003). Az oktatásban a körök és csoportmegbeszélések alkalmat adnak a diákoknak érzelmeik kifejezésére, kapcsolatok építésére, problémáik megoldására, és ha igazságtalanság történik, lehetségessé válik, hogy a gyerekek aktív szerepet vállaljanak a helytelen viselkedés meghatározásában és helyrehozásában (Riestenberg, 2002).

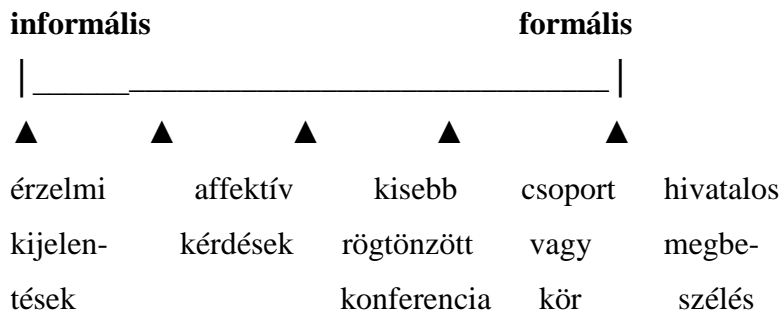
A büntető igazságszolgáltatás újítói a „resztoratív igazságszolgáltatás” kifejezést használják (Zehr, 1990). A szociális szférában az „empowerment” (felhatalmazás, képessé tevés) szó mellett foglalnak állást (Simon, 1992), az oktatásban „pozitív fegyelmezésről” (Nelsen, 1996) vagy „helyreállító osztályközösségről” (Charney, 1992) beszélnek, a vezetés-szervezésben pedig a „horizontális management” terminus terjedt el (Denton, 1998). Mindezek a kifejezések az emberekről, szükségleteikről és

motivációikról alkotott hasonló látásmódra utalnak. Ugyanakkor ezeken a területeken az újfajta gondolkodás és gyakorlat elterjedése nagyon lassan halad.

A resztoratív módszer olyan tudomány, mely a szociális közösség építését és a közösségi fegyelmezés megvalósítását a résztvevő tanulás és döntéshozatal révén éri el. A resztoratív módszer megjelenésével, használva annak általános hatását és szókincsét, most lehetőség nyílik arra, hogy nagyobb figyelmet biztosítsunk az újfajta gondolkodásmódnak, valamint elősegítsük a különböző területeken dolgozók közti eszmecsere és felgyorsítsuk az elmélet, a kutatás és a gyakorlat fejlődését.

A szociális fegyelmezés táblázata (1. ábra) egyszerű, de hasznos összefoglalás, melyet nagyon sok területen alkalmazhatunk. A szociális normák és viselkedési határok betartatásának négy alapvető megközelítési módját a magas és alacsony kontroll valamint a magas és alacsony támogatás lehetséges kombinációiként írja le. A resztoratív körben a kontroll és a támogatás is magas, a *valakivel* tenni dolgokat kifejezéssel jellemezhető inkább, mint az *érte* vagy *neki* névmásokkal.

A resztoratív gyakorlat nem korlátozódik olyan hivatalos eljárásokra, mint például a resztoratív és családi csoport-konferenciák vagy családi csoportos döntéshozatalok, hanem mindig a hivatalos (formális) és kötetlen (informális) megközelítési mód között mozog. A resztoratív módszer egy olyan skálán írható le (2.ábra), melyen az informális módszerekhez tartoznak azok az állítások, melyek az emberek érzéseit fejezik ki az adott ügyel kapcsolatban, és azok a kérdések, melyek arra kényszerítik az egyént, hogy elgondolkodjon azon, hogy viselkedése hogyan érintett másokat. A rögtönzött resztoratív konferenciák, csoportok és körök valamivel szervezettebbek, de nem igényelnek olyan gondos előkészületet, mint a formális megbeszélések. Ha balról jobbra haladunk az ábrán, megállapíthatjuk, hogy a resztoratív gyakorlat minél hivatalosabb, annál több embert von be az eljárásba, annál több tervezést és időt igényel és annál szervezettebb és egységesebb. Bár a formális resztoratív eljárással drámai hatást érhetünk el, az informális módszerek nagyobb fokú eredményességet mutatnak, mivel azok a hétköznapi élet részei.



2. ábra Resztoratív gyakorlatok skálája

A resztoratív gyakorlat legnehezebb feladata az emberi kapcsolatok helyrehozása és építése. Azáltal, hogy a formális és informális resztoratív eljárások támogatják érzelmeink és a minket ért hatások kimondását, érzelmi kötelékeink kialakulását segítik elő. Silvan S. Tomkins legutóbbi az affektus pszichológiájáról szóló cikkeiben (Tomkins, 1962, 1963, 1991) kifejti, hogy az emberi kapcsolatok akkor működnek jól és egészségesen, ha az egyén szabadon kifejezheti az őt ért hatásokat és az általa megélt érzelmeket, csökkentve a negatív és növelve a pozitív élmények erejét, ugyanakkor lehetőséget adva másoknak is a szabad megnyilvánulásra. Donald Nathanson, a Silvan S. Tomkins Intézet igazgatója, ezt azzal egészíti ki, hogy a minket ért hatások kölcsönös kifejezése épít közösséget, hoz létre érzelmi kötelékeket, és köt össze mindenkit (Nathanson, 1998). A resztoratív gyakorlathoz tartozó konferenciák és körök megfelelő légkört teremtenek ahhoz, hogy a résztvevők biztonsággal beszéljenek nagyfokú érzelmeikről.

Tomkins kilenc különböző hatást határoz meg, amelyekkel az emberi érzelmek megnyilvánulását magyarázza. A legtöbb hatást szó-párral mutat be, az átélt hatás legenyhébb és legerősebb kifejeződéseivel. Hat negatív hatást említ: a harag—örjöngést, a félelem—rettegést, a bánat—gyötrődést, az undort, a dissmell kifejezést (amit Tomkins talált ki arra az esetre, ha valaki elutasítóan viselkedik, miután „megorrolt” valakire). Hatodik hatásként említi a szégyenmegalázottság párt. A meglepődés—megijedés semleges hatás, mely úgy funkcionál, mint egy újraindító gomb. A két pozitív hatás pedig az érdeklődés—izgatottság és az élvezet—öröm.

Mindezek közül a szégyen érdemel nagyobb figyelmet. Nathanson kifejti, hogy a szégyen befolyásolja leginkább az ember szociális viselkedését. Tomkins definíciója szerint a szégyen az, amit akkor élünk át, ha pozitív élményeinket megszakítják.

(Tomkins, 1987). Tehát az egyénnek nem kell rosszat cselekednie, hogy szégyent érezzen. Nathanson ezt így említi, az egyénnek csak érdeklődés izgatottságának vagy élvezet– örömeinek félbeszakítását kell átélnie (Nathanson, 1997). A szégyenérzet ilyenfajta felfogása jó magyarázatot ad arra, hogy miért éreznek gyakran maguk az áldozatok erős szégyent, holott a bűnös követte el a szégyellnivaló tettet.

Nathanson (1992, 132.o.), hogy bemutassa az emberek szégyen-érzetre adott különböző reakcióit, egy szégyen iránytűt szerkesztett (3.ábra). Az iránytű négy pólusa és a hozzájuk tartozó viselkedések a következők:

- *Visszavonulás*— elszigetelődés, kivonódás és elrejtőzés
- *Önmaga ellen fordulás*— személyiség elnyomása, önagresszió, mazochizmus
- *Elkerülés*— tagadás, drogokkal való visszaélés, figyelem elterelése különböző izgalmak keresésével
- *Mások ellen fordulás*— a sérelem visszaadása, szóbeli vagy fizikai agresszió, mások vádolása

Visszavonulás:

- elszigetelődés
- kivonódás és elrejtőzés

Mások ellen fordul:



Önmaga ellen fordul

Elkerülés:

- tagadás
- alkohol és drog használata
- figyelemelterelés izgalommal

3. ábra Szégyen— iránytű (Nathanson, 1992)

Nathanson azt állítja, hogy az utolsóként említett reakció (mások ellen fordulás) felelős azért, hogy mai világunkban annyira elterjedt az erőszak. A kellő önbecsüléssel rendelkező emberek általában gyorsan túljutnak szégyen-érzetükön. Persze mindannyian reagálunk a szégyenre különböző mértékben, az iránytű által meghatározott módok valamelyikén. A resztoratív gyakorlat - természeténél fogva - lehetőséget nyújt számunkra, hogy kifejezzük szégyenünket és érzelmeinket, és ezzel csökkenthetjük erejüket. A resztoratív konferenciákon például az emberek gyorsan eljutnak a negatív hatásoktól a semleges át a pozitív élményekig.

Mivel a resztoratív felfogás a büntető igazságszolgáltatásból indult ki, tévesen azt feltételezhetnénk, hogy a resztoratív módszer reaktív, csak a büntetetre, vagy a rossz viselkedésre adott válaszként hasznosítható. Bár a resztoratív gyakorlathoz tartozó szabad érzelm kifejezés helyrehoz dolgokat, ugyanakkor proaktívan emberi kapcsolatokat és szociális közösséget is épít. A szociális tőke (social capital) kifejezést Putnam az egyének közti kapcsolatokként határozza meg (Putnam, 2001), míg Cohen és Prusak bizalomról, kölcsönös megértésről, közös értékekről és viselkedésről beszélnek, amely összeköt minket, és képessé tesz az együttműködésre (Cohen–Prusak, 2001).

Az általános iskolák például - és újabban középiskolák is - körbeszélgetéseket szerveznek, hogy diákjaik számára lehetőséget biztosítsanak arra, hogy megosszák egymással érzéseiket, elképzeléseiket és élményeiket. Mindezt azért teszik, hogy válságok nélküli alapot biztosítsanak a kapcsolatok kiépítéséhez és a szabályok felállításához. Cégek és más szervezetek csapat-építő köröket és csoportokat szerveznek, melyek során a dolgozók lehetőséget kapnak, hogy a diákoknál is használatos feladatok segítségével jobban megismerjék egymást. Az IIRP tapasztalatai szerint az osztályok és munkaközösségek sokkal inkább igyekeznek produktívan részt vállalni a feladatokban, ha a resztoratív gyakorlat hatása által részeseivé válnak a közösség építésének. Sőt, a tanárok és a managerek is azt tapasztalták, hogy ilyen légkörben, a problémák felvetődésekor a diákok és a dolgozók reakciói sokkal pozitívabbak, és mind nagyobb együttműködést mutatnak.

Ha a felettesek a többi emberrel együtt tesznek dolgokat - akár reaktívan, hogy megoldjanak egy problémát, akár proaktívan az iskola normális életének részeként szinte mindig jobb eredményt érnek el. Ezt az alaptételt bizonyította be a *Harvard Business Review* egyik cikke, amely az intézményekben alkalmazott „igazságos eljárás” módszeréről szólt (KimMauborgne, 1997). Az igazságos eljárás alapeszméje a

következő: „...az egyén szívesebben bízik és működik együtt egy rendszerrel akár nyert vagy veszít általa – ha az igazságos eljárás szabályait betartják.”

Az igazságos eljárás három alapkövetelménye:

- *Megbeszélés* – vagyis az egyén bevonása a döntésekbe, ami érezteti vele, hogy meghallgatják a nézeteit, és számításba veszik véleményét.
- *Magyarázat* – a döntések okait elmagyarázzák mindenkinek, akit bevontak a döntéshozatalba, vagy akire hatással lehet a döntés eredménye
- *Az elvárások tisztázása* – megbizonyosodnak arról, hogy mindenki megértette a döntést és, hogy mit várnak el a jövőben

Az igazságos eljárás a szociális fegyverkezési táblázat a 'vele' kifejezését alkalmazza, legyen szó bármilyen szervezetről, tudományágról vagy foglalkozásról (O'Connell, 2003; Costello-O'Connell, 2003; Schnell, 2003). Az alapfeltevés, mely szerint az emberek boldogabbak, együttműködőbbek és szívesebben változtatnak jó irányba a viselkedésükön, ha a felettük állók velük együtt cselekednek, ahelyett, hogy értük vagy nekik hoznának döntéseket, a resztoratív mintát eredetén, a resztoratív igazságszolgáltatáson kívülre is kiterjeszti.

(Irodalom jegyzék az írás végén található)

Miért az iskola?

Az iskolai Resztoratív Gyakorlatok egy újszerű cselekvésorientált módja az iskolai konfliktuskezelésnek, amely meghaladja a büntetés kiszabását vagy mások hibáztatását. Létrehozza a törődés és a méltányosság kultúráját, amitől az iskolai környezet nem csak kezelni tudja a konfliktusokat és a légköre biztonságosabbá, egészségessé válik, hanem fejleszti a megfelelő önértékelést, az aktív és felelősséget vállaló állampolgári tudatot, valamint nyílt kommunikációra és team-munkára ösztönözi az iskola szereplőit.

A nemzetközi tapasztalat (Európában legnagyobb resztoratív hagyományokkal a brit iskolák rendelkeznek, de számos példát találunk holland, svéd vagy norvég területeken is) azt mutatja, hogy a resztoratív gyakorlatokon keresztül lehet leghatásosabban aktív állampolgárokat nevelni, és eljutni a demokráciához. Ehhez azonban olyan légkör és munkakeret szükséges, amely párbeszédet és közös tanulást tesz lehetővé az iskola összes szereplői számára. Bizonyított, hogy az iskolai környezet ellensúlyozhatja vagy kiegészítheti a családi

szocializáció során azt a tanulási folyamatot, amelyben a gyermek megtapasztalja a közösségek támogató erejét, a tudatos, felelősségteljes cselekvési stratégiák hatékonyságát, az egyszerűen, de jól megfogalmazott célok elérhetőségét, és saját korlátait életük aktív irányításában. Egyre gyakrabban hangzik el a munka világában, hogy Magyarországon olyan munkatársakra van szükség, akik önállóak, tudnak érvelni saját elképzeléseik mellett, ugyanakkor képesek csapatban dolgozni, készek a konszenzusra, ám nem kötnek elvtelen kompromisszumokat. Az iskola ezáltal kénytelen újabb feladatokat felvállalni, amivel a kikerülő fiatalokat a munka világához teszi alkalmassá.

Hogyan tud mindez a tanuláshoz szükséges biztonságos és stabil légkörben megvalósulni, hogy közben az iskolát érő összes hatások ellenére a közvetített értékek egybehangzóak legyenek az iskolai kultúrával és feleljenek meg a társadalmi igényeknek?

A válasz bonyolultsága és összetettsége csak súlyosbodik akkor, amikor a megoldást egy külföldi modellel próbáljuk megadni. (A már említett frusztráltak tábora ilyen esetben – érthető módon- csak növekszik.) A közös tanulás, aminek elemeit többek között Kolb tanulási elméletében részletesen megtaláljuk, lényegesen megkönnyíti a bizakodók és optimisták, valamint a frusztrált és skeptikus csoportok közötti párbeszéd kialakulását.

Felismerve az oktatás-nevelés újszerű igényeit, egyre komplexebb feladatait a konfliktusok megelőzése és kezelése kapcsán, az utóbbi években egyre többen dolgoztak ki iskolák számára azokat a resztoratív alapú technikákat, amelyekkel az iskolai rendszerben egy koherens szemléletet lehet kialakítani nem csak a konfliktusok megoldásához, hanem kapcsolati tőke kiépítéséhez és az aktív állampolgár nevelésére is (O’Conell, 2003, Thornsorne, 2004, Hopkins, 2005, Van Pagee, 2006).

Hogyan kezdünk hozzá?

A resztoratív gondolkodásmódnak illetve az igazságos – fair eljárásának megfelelően az érintettek bevonása és aktívvá tétele bármilyen folyamat és döntés alapfeltétele. Ezt tapasztalták azok a kutatók is, akik megvizsgálták az iskolai programok hatékonyságát a resztoratív szemlélet bevezetése után. Amikor a tanárok, diákok, szülők és fenntartók lehetőséget teremtettek arra, hogy bevonódjanak az őket érintő döntések előkészítésében, megvitatásában, és megértették a változások szükségességét, a megoldások ’tisztességes és

méltányos' jellege elégedettséget és a feladatok önkéntes vállalását eredményezte minden csoport számára.

Sok esetben, ahogyan az ausztrál és svéd kollégák régóta teszik, elegendő néhány óra olyan kérdések közös megválaszolására, mint például:

- Miben változott a társadalom az utóbbi 15 évben? Milyen hatással van a munkánkra?
- Miről szól az iskola napjainkban?
- Melyek a munkánk legnagyobb kihívásai?
- Mi az, ami biztos, hogy változást hoz a 'problémás' gyermek életében?
- Ha évekkel később gyermekünk/diákunk visszagondolna a múltra, mire kellene emlékezzen az intézménnyel és velünk kapcsolatban?
- Mi okoz elégedettséget a mindennapi munkában?
- Mi az intézményünk mottója?
- Mi az, amiben jók vagyunk? Mi a jó munka?
- Mi kell az egészséges és jó munkaközösséghez?
- Milyen értékeket közvetítünk a diákok és kollégák felé?
- Hogyan tesszük ezeket láthatóvá a napi gyakorlatban diákokkal, szülőkkel, kollégákkal?
- Mit hozhat egy új módszer?
- Mit kellene változtatni a mostani gyakorlatunkban?
- Hogyan hat a Te gyakorlatod, munkastílusod, attitűdöd a másik kollégára?
- Tevékenységed melyik eleme képes nagy változtatást előidézni a diákban?

A válaszok rávilágítanak arra, hogy az iskola jellegét, kultúráját vagy szemléletének hatásait más rendszerekre explicit módon kell megfogalmazni, ha azt akarjuk elérni, hogy a rendszer szereplőivel együtt induljon el és maradjon meg az a változás (egyéni) vagy szervezeti (kollektív) felújítás, amely jobbá teszi életünket.

A mindennapi gyakorlatban például, ez azt is jelenteti, hogy bármilyen együttes tennivalót tervezünk kollégákkal vagy diákokkal, a közös elképzelések megfogalmazására, a különbözőségek megértésére, az aggályok felvázolására és a döntés meghozatalára leghatékonyabban körben ülve lehet teret adni. A körben ülés kultúrája még nem annyira elterjedt a mai iskolai környezetben (sem). Egy osztályteremben, általában a felnőtt, a tanár vagy a tevékenységet vezető személy felelősségteljesen végzi munkáját, koordinálja a beszélgetést, legjobb tudása szerint. Figyelme élénk, minden mozzanatot igyekszik követni, irányítani. Megszoktuk, hogy a kontroll a kezünkben van, és ez így van, volt jól. De, ha egyszer kipróbáljuk a gyakorlatban azt, hogy hogyan tegyük az érintetteket képessé az aktív részvételre vagy felelősségvállalásra, akkor rájövünk, hogy az addig számunkra oly fontos „fogás”, mennyire meghatározza az általunk elindított folyamatot. Azaz tapasztaljuk, hogy ha szemkontaktussal követjük azt a személyt, aki beszél, magunkra vonjuk a figyelmét, és

kettőnk közötti kapcsolatot erősítjük. Viselkedése kiszámíthatóvá válik, és ez elégedettséggel tölt el. De vajon meddig vagyunk képesek ilyen magas koncentrációs szint mellett a többiekre is figyelni? Ha azonban bízánk abban, hogy a résztvevők számára is fontos az, ami történik, mert érinti őket, és ha például körben ülve a kör középpontjára figyelünk, a kör egészére hangolódva, rájövünk, hogy rövid idő elteltével a többi résztvevő is az egész kört képes megtapasztalni, miközben a többiek együttes komplexitása mellett, a saját helyét és erejét is képes felmérni. Nem egy személyben, egy „felelősben” keressük a támaszt, hanem önmagunkat tesszük nyitottá a többiekkel való interakciók megtapasztalására, a közöttünk kialakuló dialógusra.

Amikor egy jóvátételi konferenciában az amúgy máskor hasznos együttérző tekintetünk a beszélő személyre irányul, a többiek figyelmét is erre tereljük. Ez azonban éppen azoknak a bevonódását és az érzelmi kibontakozását akadályozza, akik felé kellene, hogy irányuljon a beszélő személy figyelve és érzelmei. Az ilyen jellegű „kirekesztettség” a felszínes megoldásokat eredményezheti, és nem az egymásra való figyelem és az összejötték szükségleteire való ráhangolódás jön létre, hanem a facilitátor szerepének a hangsúlyozása, a vezetése kerül előtérbe. Sokszor a megoldást akarjuk megtalálni, de maga a keresési folyamat jelenti a többieknek a legjobb megoldást. Ez az, amit tiszteletben kell tartanunk facilitátorként, tanárként, szülőként vagy diákként.

A resztoratív gyakorlatok alkalmazása

Közösségi Előkészítő Középiskola: Community Prep High School, New York

Laura Mirsky beszámolójának fordítása (az eredeti angol cikk olvasható az IIRP weboldalán)

Az International Institute for Restorative Practices (IIRP- Resztoratív Módszerek Nemzetközi Intézete) SaferSanerSchools programján keresztül programokat, tréningeket és konzultációt tart a Community Prep Középiskolában. Mindezt egy olyan New York-i iskolában, ahova olyan fiatalok járnak, akik kikerültek a fiatalkorúak börtönéből. Ezek azok a gyermekek, akiket jellemzően durvának és javíthatatlannak bélyegeznek, és már most menthetetlenül rossznak könyvelik el őket.

Nemrég megjelent egy cikk a The New York Times című folyóiratban az IIRP és a Community Prep csapatának együttműködéséről. Arról, hogyan működtek közre annak érdekében, hogy alkalmazzák a resztoratív módszereket ebben a nem mindennapi iskolában.

„Minden évben majdnem 8000 New York-i 13 és 18 év közötti diák tér vissza saját környezetébe a fiatalkorúak börtönéből vagy a javítóintézetből... miután letöltötték büntetésüket, amit az utcai támadástól kezdve, a droggal való visszaélésig elkövetett bűncselekményért szabtak ki rájuk....Ezen fiatalok elképesztően nagy többsége afro-amerikai, vagy latin-amerikai és rendkívül szegény. Nagyon rosszak a jegyeik, sokat csavarognak, lógnak az iskolából, bomlasztóan viselkednek, és nincs túl sok esélyük az érettségire sem. - Körülbelül a felükről azt mondják, hogy speciális vagy kisegítő iskolába kéne járniuk. Sokuknak szüleik nélkül kell boldogulniuk.” –írta ”Last Chance High”(Utolsó esélyek Középiskolája) című cikkében Sara Rimer, a The New York Times 2004. július 25-i számában. –„Pont ebben a válságos helyzetben, sok középiskola vonakodik, hogy felvegyen olyan tanulókat, akiket nehéz eseteknek ítélnék, és elküldik vagy eltanácsolják őket.

A Community Prep Középiskolát 2002 őszén indították, hogy az ilyen rossz helyzetű, problémás diákokon segítsen. Az iskola a CASES és a City Board Education társulása révén jött létre. (A CASES- Center for Alternative Sentencing and Employment Services, www.cases.org, egy New York-i illetőségű non-profit szervezet). „Az iskola első éve igencsak döcögős volt.” -írja Rimer- „A tanárok, akik sokkal támogatóbbak voltak, mint szervezettek, mások szigorúak vagy követelők, néhányan egyszerűen túlterhelődtek, kimerültek.”- meséli a CASES igazgatója, Ana Bermúdez- „ Mielőtt elkezdtünk együttműködni az IIRP-vel, a Community Prepben mindennapos volt az erőszakos, botrányos magatartás, és a hiányzás magas volt. Nem tűnt olyan helynek, ahol biztonságban érezné magát az ember. Még kevésbé olyannak, ahol a fiatalok kapnak egy esélyt arra, hogy jó irányba terejlék életüket.”

Bermúdez először az 1990-es évek végén találkozott az IIRP-vel. A New York-i Rochesterben részt vett egy resztoratív módszerekről szóló tréningen, az IIRP tréning igazgatójának, Bob Costellonak vezetésével. Bermúdezt lenyűgözték azok a módszerek és az a filozófia, amit az előadás során hallott, és rögtön látta, hogy ezeket teljes mértékben alkalmazhatná munkája során –mondta Costello. Végül is Bermúdez felkérte az IIRP-t, hogy működjenek együtt a CASES-el.

Mielőtt a Community Prep megkezdte volna működésének második évét, Bermúdez felkérte az IIRP-t, hogy készítse fel az iskolában dolgozókat. „Az iskola tavaly ősszel újból megnyitotta kapuit egy újonnan kiképzett csapattal Manhattanben. Olyan szemléletmódot próbált az IIRP nekik átadni, amely már sikeresen működött nyolc Pennsylvaniai magán

iskolában, ahova nehezen kezelhető fiatalok jártak. Ezen módszerek alkalmazása során hangsúlyos a szervezettség, a magas-szintű elvárások, ugyanakkor a támogató, kommunikáló hozzáállás is.” –írta Rimmel. A megközelítést, amit a The New York Times-ban ismertettek, resztoratív módszereknek hívjuk. A nyolc magániskolát pedig a Közösségi Szolgálatok Alapítványa működteti (Community Service Foundation – internetcím: www.csfbuxmont.org). A CSF az IIRP testvérszervezete.

Rimmer cikkében egy élő példát is hoz a resztoratív módszerek mindennapi alkalmazására. Ebben leírja, hogyan folyt le egy resztoratív módszereket követő „konferencia”-beszélgetés (tárgyalás), miután az érintett diák megfenyegette tanárát. „A vezetőség leült a tanulóval, édesanyjával és tanárával egy beszélgetésre. Míg teljesen nyilvánvalóvá tették a tanuló számára, hogy viselkedése elfogadhatatlan, azt is megmondták neki, hogy tehetséges, okos, és szeretnék, ha az iskolában maradna és tanulna. Bermúdez kisasszony egy sor kérdést tett fel a tanulónak. Mint például: ”Mire gondoltál akkor, amikor ezt tetted? Kire volt hatással, kit bántottál meg azzal, amit tettél, és hogyan? Szerinted mit kéne tenned ahhoz, hogy rendbe hozd a dolgokat?” Pár hónapot eltöltve egy ilyen környezetben, ahol az ilyen jellegű kölcsönhatások hétköznapi esetnek számítanak, a tanuló viselkedése olyan mértékben megjavult, hogy visszatérhetett a saját középiskolájába. Sok ilyen, és ehhez hasonló sikertörténetet hallhatunk a Community Prep középiskolában.

Mark Ryan a Community Prep vezetője, nagy lelkesedéssel beszélt arról, hogy a resztoratív módszerek milyen módon segítettek és segítik továbbra is az iskolát: „Az olyan tanulóknak, akik a resztoratív módszerek alkalmazása előtt nehezen kezelhetőek voltak, most egy olyan környezetben kell boldogulniuk, ahol a szilárd, erős korlátokat ötvözik a nagymértékű támogató hozzáállással. „...”

A resztoratív módszerek segítettek a Community Prep Középiskolának, hogy egy biztonságos, érdemes közösségé váljon, egy olyan környezetté, ahol a diákok tényleg jó irányba változtathatják meg életüket.

„A Community Prep”- mondta Costello- „egy hihetetlenül merész vállalkozás. Ennyi rosszul kezelhető gyereket egy intézménybe tenni, és megadni nekik az esélyt, hogy változtassanak hozzáállásukon. Az első évben még voltak problémák, de minden kezdet nehéz. Az iskola vezetősége, az ott dolgozók, a resztoratív módszerekhez hasonló hozzáállással rendelkeztek. Viszont szükségük volt gyakorlati tapasztalatokra is, valami sokkal kézzelfoghatóbbra, mint

az elméletek. Mi megadtuk nekik a segítséget, egy általános nyelvet, és módszereket, ami megegyezik filozófiájukkal.”

Costello hangsúlyozta, hogy a Community Prep csapatának rá kellett jönnie, hogyan használja gyakorlatban mindazt, amit az IIRP megtanított nekik. „Ők végezték el a munka nehezebb részét, azzal hogy felállították saját prioritásaikat és saját szervezetségüket.”- mondta Costello. Hozzátette, hogy az iskolában dolgozók „rendkívüli módon nyitottak voltak a visszajelzésekre” és aktívan használták az IIRP segítségét. „Ahhoz is nagy erő kell, hogy valaki segítséget kérjen”- tette hozzá.

Costello még egy fontos dolgot említett. A kérdés, amit mindenki feltesz a következő: „Fog ez a New York-i gyerekekkel is működni?” Íme Costello válasza: „Ezek a tanulók nem különböznek bármely máshol élő diákoktól. Viselkedésük, pont ugyan olyan, mint bárhol másutt a gyerekek viselkedése. A különbség a gyakoriságban és intenzitásban van. A gyerekek azok csak gyerekek.”

Az IIRP és a CASES továbbra is együttműködnek. A resztoratív módszerek olyan hatékonyak bizonyultak a „durva New York-i kölykökkel” a Community Prep-ben, hogy a CASES több más programjában is szeretné alkalmazni ezt a megközelítést.

Az iskola levele

New York Város
Oktatási Osztály

Alternatív Ítékezés és
Munkaügyi Szolgáltató Központ

„Community Prep Középiskola“
A tanulók és vezetők közösségének építése
Telefon: 212 889- 7567
Mark J. Ryan, Iskolaigazgató, NYC
MRyan2@nycboe.net

Fax: 212 889-8056
Ana Bermudez, Igazgató, CASES
Abermudez@Cases.org

2004. september 7.

Kedves kollégák!

Annak a new york-i Community Prep High School vezetői vagyunk, amelyről a New York Times írt 2004.július 25-én, Sara Rimmer az „Utolsó Esély Gimnázium“ cikkében.

A Community Prep középiskolában, New York város talán legnagyobb kihívást jelentő tinédzsereivel dolgozunk, olyan fiatalokkal, akik fiatalkorúak börtönéből szabadultak, vagy akiket nagymértékű iskolakerülés és viselkedészavar jellemez. A fiatalokkal elért sikerek nagyrészt a resztoratív tréningnek és tanácsadásnak köszönhető, amit az International Institute for Restorative Practices (IIRP) biztosított nekünk. Nem tudom eleget ecsetelni – anélkül, hogy ne tűnjön túlzásnak- annak értékét, ahogy a fiatalok megközelítését megtanulhattuk a nagyszerű trénerektől és tanácsadóktól.

A nyitás évében, mielőtt elkezdünk együttműködni az IIRP-vel, rendszeres volt az iskolakerülés és a felhőborító viselkedés a gimnáziumban. Nem érezhette magát senki biztonságban, és nem olyan helynek tűnt, ahol a gyerekek élete valóban jó fordulatot vehet. A tanárok túlterheltek voltak. Az iskola alapítói tudták, hogy az új munkatársak mellett egy új stratégiára lenne szükség.

Elkezdünk az IIRP-vel dolgozni annak érdekében, hogy fejlesszük iskolánk légkörét, és megtanuljuk hogyan tudjuk elérni, hogy diákjaink felelősséggel vegyenek részt az iskola életében. Az IIRP-vel közösen végzett munka megtanított arra, hogy milyen fontos az egyensúly: a nagymértékű szervezethez és nagymérvű támogatás használatában, a megelőzésben és az utólagos reagálásban, és arra, hogy a gyerekek felelősségvállalásra való buzdításával, megerősítjük őket abban, hogy olyan emberi lények, akiknek értékes lehet az élete.

Amióta resztoratív módszereket alkalmazunk az Community Prep Középiskolában, óriási javulást tapasztaltunk a diákjainknál, és elkezdtek megvalósítani az álmunkat, mely egy tartalmas tanulókörnyezet létrehozásáról és fenntartásáról szólt. Olyan diákok, akik a resztoratív módszerek bevezetése előtt negatív, nehezen kezelhető viselkedést mutattak, elkezdtek boldogulni egy olyan környezetben, ahol a szigorú határokat bőséges támogatással ötvözték.

Sokan, akik korábban kevés érdeklődést mutattak az iskola, a dolgozók és az osztálytársaik iránt, készek voltak küszködő társaikat támogatni, szembeszállni egymás viselkedésével és felelősséget vállalni a tanulmányaikért. Néhány diák vezető szerepet vállalt az új diákok mentora lett. A resztoratív módszerek segítettek abban, hogy a Community Prep Középiskola biztonságos közösséggé váljon, egy olyan helyé, ahol a diákok valódi, tartalmi változásokat érhetnek el az életvitelükben.

Az iskolai kultúra megváltoztatásának lépései

A resztoratív gyakorlatok bevezetése egy hosszabb folyamat, amelynek algoritmusait az alábbi témájú munkacsoportok, képzések és kísérletek alkotják. Egyes implementációs programok 2-3 év után jelzik az un. resztoratív légkör meglétét és stabilizálását a teljes iskolai rendszerben.

Előkészítés

1. Közös elképzelés kidolgozása. A jövőkép. A vízió.
2. A resztoratív elvek. Alap: az emberi kapcsolatok.
3. Az elég jó munkacsoport létrehozása. Önismeret és konfliktuskezelés.

Munkafázis

1. Resztoratív képességek és folyamatok.
2. A befogadás- elfogadás légköre.
3. A resztoratív kommunikáció. Kérdezni, mondani, megosztani, visszajelezni
4. A sérelmek jóvátétele- mediáció
5. A kapcsolatok helyreállítása- resztoratív konferencia csoport.
6. Problémafeltáró-, békéltető-, helyreállító-, közösségépítő körök

Fenntarthatóság és fejlesztés

1. Cselekvés- reflexió- kipróbálás- változtatás. Monitorozás
2. Az igazságos iskola - büntetés nélküli iskola?
3. Közösségi élmény az iskolában. Önszolgáltató csoportok.

Összegezve

A resztoratív gyakorlatok széles skálájának alkalmazása a napi interakciókba legfőképpen az emberi kapcsolatokon keresztül képes megalapozni a hosszantartó pozitív változásokhoz szükséges kommunikációt és együttműködést. A megléte egy demokráciára nevelő szemléletet tükröz, amely egységgé alakítja az iskolai rendszerben alkalmazott pedagógiai módszereket, felerősítve ezek hatását, eredményességét. Elsajátítása és alkalmazása során nagyobb önismeretre, őszintébb kapcsolatokra, magabiztosságra és jobb hangulatra teszünk szert.

Irodalom

- American Humane Association (2003). FGDM Research and Evaluation. Protecting Children, 18(1-2)
- Charney, R. (1992). Teaching Children to Care: Management in the Responsive Classroom. Greenfield, MA: Northeast Foundation for Children.
- Cohen, D., & Prusak, L. (2001). In Good Company: How Social Capital Makes Organizations Work. Boston, MA: Harvard Business School Press.

- •Costello, B., & O'Connell, T. (2002, August). Restorative practices in the workplace. Paper presented at the Third International Conference on Conferencing, Circles and other Restorative Practices, Minneapolis, MN.
- •Denton, D. (1998). *Horizontal Management*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- •Kim, W., & Mauborgne, R. (1997). Fair Process. *Harvard Business Review*, January 1
- •McCold, P. (2003). A survey of assessment research on mediation and conferencing. In L. Walgrave (Ed.), *Repositioning Restorative Justice* (pp. 67-120). Devon, UK: Willan Publishing.
- •McCold, P., & Wachtel, T. (2003, August). In pursuit of paradigm: A theory of restorative justice. Paper presented at the XIII World Congress of Criminology, Rio de Janeiro, Brazil. <http://www.restorativepractices.org/library/paradigm.html>.
- •Nathanson, D. (1992). *Shame and Pride: Affect, Sex, and the Birth of the Self*. New York: Norton.
- •Nathanson, D. (1997). Affect theory and the compass of shame. In M. Lansky & A. Morrison (Eds.), *The Widening Scope of Shame*. Hillsdale, NJ: The Analytic Press, Inc.
- •Nathanson, D. (1998, August). From empathy to community. *Elóadás a First North American Conference on Conferencing*, Minneapolis, MN. http://www.iirp.org/library/nacc/nacc_nat.html.
- •Nelsen, J. (1996). *Positive Discipline*, 2nd Ed. New York: Ballantine Books.
- •O'Connell, T. (2002, August). Restorative practices for institutional discipline, complaints and grievance systems. Paper presented at the Third International Conference on Conferencing, Circles and other Restorative Practices, Minneapolis, MN.
- •Riestedberg, N. (2002, August). Restorative measures in schools: Evaluation results. Paper presented at the Third International Conference on Conferencing, Circles and other Restorative Practices, Minneapolis, MN.
- •Schnell, P. (2002, August). Toward a restorative leadership. Paper presented at the Third International Conference on Conferencing, Circles and other Restorative Practices, Minneapolis, MN.
- •Simon, B. (1994). *The Empowerment Tradition in American Social Work*. New York: Columbia University Press.
- •Tomkins, S. (1962). *Affect Imagery Consciousness*, Vol. I. New York: Springer.
- •Tomkins, S. (1963). *Affect Imagery Consciousness*, Vol. II. New York: Springer.
- •Tomkins, S. (1987). Shame. In D.L. Nathanson (Ed.). *The Many Faces of Shame*. New York: Norton, pp.133-161.
- •Tomkins, S. (1991). *Affect Imagery Consciousness*, Vol. III. New York: Springer.
- •Zehr, H. (1990). *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice*. Scottsdale, PA: Herald Press